

Food and Agriculture
Organization of the
United Nations

Avrupa ve Orta Asya'da Gıda Kaybı ve İsrafının Azaltılması: Program bilgileri ve uygulama yaklaşımı

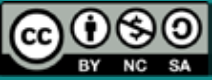
Önerilen atıf şekli:

FAO. 2021. *Avrupa ve Orta Asya'da Gıda Kaybı ve İsrafının Azaltılması: Program bilgileri ve uygulama yaklaşımı*. Budapeşte

Bilgilendirme amacıyla hazırlanmış işbu yayında kullanılan isimler ve materyaller, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) herhangi bir ülkenin, bölgenin, şehrin veya alanın ya da ilgili makamların, hukuki durumuna veya gelişim durumuna ya da sınır ya da hudutlarının belirlenmesine dair fikrinin ifade edildiği şekilde yorumlanamaz. Belli şirketlerden veya patentli olup olmamasına bakılmaksızın belli üreticilere ait ürünlerden bahsedilmesi, söz konusu şirketlerin ve ürünlerin FAO tarafından onaylandığı veya benzer özelliklere sahip oldukları halde bu belgede bahsedilmeyen şirket ve ürünler yerine bahsi geçen şirket ve ürünlerin önerildiği anlamına gelmez.

Bilgilendirme amacıyla hazırlanmış işbu yanıda ifade edilen görüşler, yazar(lar)a ait olup FAO'nun görüş veya politikalarını yansıtmaz.

© FAO, 2021

Bazı hakları saklıdır. Bu çalışma, "Creative Commons Atıf-GayriTicari-AynıLisanslaPaylaş 3.0 IGO" lisansı kapsamında kullanıma açıktır (CC BY-NC-SA 3.0 IGO; <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/igo/legalcode>).

Bu lisansın koşulları doğrultusunda, yayına uygun şekilde atıfta bulunulması koşuluyla çalışma; ticari amaç gütmeyen kopyalanabilir, yeniden dağıtılabilir ve adapte edilebilir. Bu çalışma kullanılırken FAO'nun, herhangi bir spesifik kuruluş, ürün veya hizmeti onayladığı ima edilmemelidir. FAO logosunun kullanılması yasaktır. Çalışmanın adapte edilmesi durumunda çalışmanın, Creative Commons lisansı ile ya da eşdeğer bir lisanla lisanslanması gerekmektedir. Çalışmanın tercüme edilmesi durumunda, önerilen atıfta bulunma şekline ek olarak belirtilen sorumluluk reddi ibaresinin eklenmesi gerekmektedir: "Bu tercüme, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından yapılmamıştır. FAO, tercümenin içeriğinden veya doğruluğundan sorumlu değildir. Orijinal İngilizce baskı, bağlayıcı olacaktır."

Lisans kapsamında ortaya çıkan ve sulh yoluyla çözülemeyen anlaşmazlıklar, aksi burada belirtilmedikçe ilgili lisansın 8. maddesinde tanımlandığı üzere, arabuluculuk ve tahkim yoluyla çözülecektir. Arabuluculuk hususunda, Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü'nün arabuluculuk kuralları uygulanacak (<http://www.wipo.int/amc/en/mediation/rules>) ve her türlü tahkim, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu'nun (UNCITRAL) Tahkim Kurallarına uygun olarak yürütülecektir.

Üçüncü şahıslara ait materyaller: Tablolar, şekiller veya görseller gibi bu çalışmada yer alan ve üçüncü bir şahsa ait olan bir materyalin yeniden kullanılmak istenmesi durumunda, söz konusu materyalin yeniden kullanımı için izne gerek olup olmadığını belirlemek ve telif hakkı sahibinden izin almak kullanıcının sorumluluğundadır. Çalışmadaki herhangi bir üçüncü şahsa ait bileşenin ihlalinden kaynaklanan hak talepleri ile bağlantı risklerden yalnızca kullanıcı sorumludur.

Satış, haklar ve lisanslama. FAO bilgi ürünleri, FAO web sayfasında (www.fao.org/publications) mevcuttur ve publications-sales@fao.org adresi üzerinden satın alınabilir. Ticari kullanıma yönelik talepler şu adrese iletilmelidir: www.fao.org/contactus/licence-request. Haklar ve lisanslamaya ilişkin sorular copyright@fao.org adresine iletilmelidir.

Avrupa ve Orta Asya'da GIDANI KORU Girişimi

Gıda kaybı ve israfı (GKİ); kayıpları ölçmenin zor olması, sebeplerin çok çeşitli, çözümlerin sağlık, gelir ve gıda güvenliği dâhil değişen ekonomik, çevresel ve sosyal etkileri nedenleriyle küresel gıda güvenliği ve sürdürülebilir gıda sistemleri için karmaşık bir sorun teşkil etmektedir. İlgili sorunun büyüklüğü ve karmaşık yapısı nedeniyle, gıda kaybı ve israfından etkilenen tüm aktörlerin ve paydaşların taraf olduğu küresel, çok disiplinli bir yanıtı ihtiyaç duyulmaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınma Amacı (SKA) 12'den sorumlu kuruluş olarak FAO, gıda kaybı ve israfına karşı mücadeleye öncülük etmekte olup sorunu çözmek üzere geniş bir paydaş ve ortak yelpazesi ile çalışmaktadır.

FAO, ortak planlama ve uygulama ile kaynakların verimli kullanımı yoluyla genel etkiyi iyileştirmek adına gıda kaybı ve israfıyla mücadelede yer alan taraflar arasında iş birliğini yönlendirmek ve kolaylaştırmak üzere, [GIDANI KORU](#) – Gıda Kaybı ve İsrafını Azaltma Küresel Girişimini başlatmıştır. GIDANI KORU, gıda kaybı ve israfının azaltılmasının teknik, ekonomik, çevresel ve sosyal olarak kabul edilebilir, uygulanabilir ve maliyet açısından etkin olmasını sağlamak üzere çok disiplinli bütüncül bir gıda tedarik zinciri ve gıda sistemleri yaklaşımını benimsemektedir.

GIDANI KORU - Gıda Kaybı ve İsrafını Azaltma Küresel Girişimi çatısı altında FAO, Avrupa ve Orta Asya'da gıda kaybı ve israfını azaltmaya yönelik kapsamlı bir program yürütmektedir.

Bu amaçla FAO; ulusal kurum ve kuruluşlar, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, özel sektör aktörleri ve diğer ilgili ortaklarla yakın iş birliği kurarak, GKİ'nin önlenmesi ve azaltılmasına yönelik ulusal stratejilerin geliştirilmesinde ve ilgili stratejilerin uygulanmasında, AB üyesi olmayan Doğu Avrupa ülkeleri, Batı Balkanlar, Kafkaslar, Türkiye ve Orta Asya ülkelerini desteklemektedir.

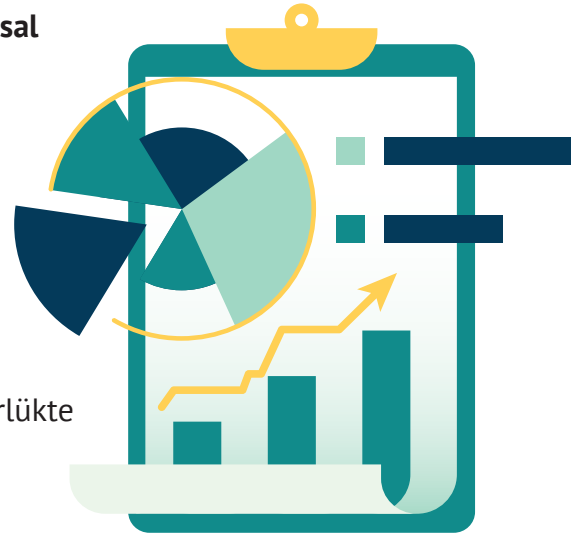
FAO'nun Gıda Kaybı ve İsrafını Azaltma Programı şu eylem alanlarını kapsamaktadır:

1) Gıda kaybı ve israfının önlenmesi ve azaltılmasına yönelik ulusal stratejiler ve eylem planları geliştirilmesi

Bu amaca yönelik olarak, gıda kaybı ve israfına ilişkin veri ve bilgi (faktörler, sebepler ve etkiler) toplamak üzere seçilen değer zincirlerinde saha çalışmaları (araştırmalar) yürütülmektedir. Ayrıca, gıda kaybı ve israfının önlenmesi ve yönetimine ilişkin ulusal mevzuat ve politikalar da analiz edilmektedir. Bu analiz, gıdanın bertarafı ve gıda kaybı ve israfının ikincil kullanımına yönelik bir yasal dayanağın bulunup bulunmadığını, yasal boşluklar olup olmadığını, yürürlükte olan çerçevenin GKİ'nin yönetiminde yenilikçi çalışmalara destek veya aksine engel olup olmadığını belirleyecektir.

GKİ'nin azaltılmasına yönelik ulusal stratejilerin oluşturulması esnasında, saha araştırmalarından ve mevzuat ve politika analizlerinden elde edilen veriler esas alınacaktır.

GKİ'nin önlenmesi ve azaltılmasına yönelik ulusal stratejiler; gıdanın üretimi, işlenmesi, dağıtımı ve tüketimi süresince meydana gelen GKİ döngüsünü kapatan ve döngüsel bir değer zincirine geçişi destekleyen bir yaklaşım önerisi sunmaktadır. Bu yaklaşımda öncelik, ilk olarak GKİ'yi önlemek, sonra israf edilmeden kurtarmak ve yeniden kullanmak ve son olarak, gıda dışı kullanımlar amacıyla geri dönüştürmektir. Böylelikle, gıda üretimine yatırılan kaynaklarda israf en aza indirgenmiş olacaktır.

2) Ulusal kapasitelerin ve GKİ ölçüm sistemlerinin güçlendirilmesi

Ulusal istatistik ofislerinin ve değer zinciri aktörlerinin GKİ ölçümü için mevcut çeşitli araçların kullanımı konusunda eğitilmesi, ülkelerin gıda değer zincirlerinin farklı aşamalarında GKİ seviyelerini izleme kapasitesini güçlendirmek için tasarlanan programın ana odak noktasıdır.

3) Gıda geri kazanım ve yeniden dağıtım sistemlerinin tanıtımı ve iyileştirilmesi

Kaynağında önlemenin ardından, gıda işletmeleri düzeyinde GKİ'ni azaltmak için doğrudan insan tüketimi için güvenli ve besleyici gıdaların geri kazanılması ve yeniden dağıtılması tercih edilen seçenektir.

FAO, bölgede (Avrupa ve Orta Asya) devam eden çalışmalardan yola çıkarak, gıdanın geri kazanımı ve yeniden dağıtımına yönelik bir kılavuz geliştirmiştir. İlgili kılavuz, gıda bağışları dâhil olmak üzere gıdanın geri kazanımı ve yeniden dağıtımını faaliyetlerini destekleyen düzenleyici ve yasal çerçevelerin ülkelerinde uygulanması hususunda politika yapıcılara yol gösterici ilkeler ve öneriler sunmaktadır.

Kılavuzda, farklı ülkelerde, özellikle Avrupa Birliği'nde uygulanan politika tedbirleri ve yasal düzenlemelere ilişkin örneklere yer verilmektedir.

Bölgedeki tüm ülkelerin yanı sıra ilgili ağlar ve ortaklarla da paylaşılan bu ilkelerden yola çıkarak FAO, kanun yapıcıların, gıdanın geri kazanımı ve yeniden dağıtımına olanak sağlayan politik ve yasal çevreler oluşturmaya destek olmakta ve gıdanın geri kazanımı ve yeniden dağıtımını sistem ve faaliyetlerini uygulayan gıda sektörü işletmecilerini desteklemektedir.

4) Bilgi yönetimi ve kapasite geliştirme

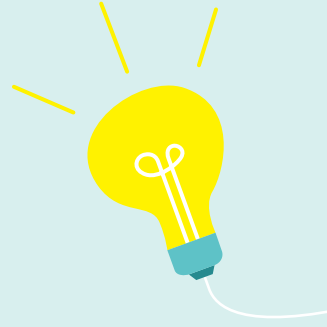
Program ayrıca, değer zincirinin farklı aşamalarında GKİ'nin önlenmesi ve azaltılmasına yönelik iyi uygulamalara dair ilkeler geliştirilmesini ve bu alandaki bilgi ve kapasitelerinin güçlendirilmesi amacıyla değer zinciri aktörlerine eğitimler verilmesini öngörmektedir.

5) Farkındalık oluşturma ve davranış değişikliği

Gıda kayıpları ve israfının nedenleri ve etkilerinin yanı sıra gıda kaybı ve israfının azaltılmasının sağladığı gıda güvenliği ve beslenmenin iyileştirilmesi, sürdürülebilir çevresel uygulamaların ve doğal kaynak kullanımının teşvik edilmesi gibi faydaların anlaşılması ve bu hususta farkındalık oluşturulması, davranış değişikliği sağlanması ve bireylerin ve toplumların bu davranışları sürdürmeye teşvik edilmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Bölgesel iletişim stratejisi doğrultusunda, bölgede, medya ve kamuoyunun bilgilendirilmesine yönelik kampanyalar yürütülmektedir. Bu kampanyalar; mesajların iletilmesi ve tanıtımını, çevrimiçi seminerler, konferanslar ve diğer yerinde erişim faaliyetlerini kapsamaktadır.

Ayrıca, FAO, şu anda ve gelecekte israf ve kayıp sorununun engellenmesi açısından son derece önemli olan, yarının tüketicileri olarak bir değişim kültürü yaratmaya yardımcı olacak çocukların eğitimine odaklanmaktadır. Bu amaçla FAO, Uluslararası Gıda İsrafı Koalisyonu, eğitim uzmanları ve sosyologlarla yakın iş birliği içinde hareket ederek, çocuklar arasında gıda israfının azaltılmasını

teşvik etmek üzere hâlihazırda Arnavutluk, Hırvatistan, Macaristan ve Litvanya'da ilkokul ve ortaokullarda kullanılan ve yakında Orta Asya, Kuzey Makedonya, Portekiz, Türkiye ve Ukrayna'da da kullanılacak olan "[İyilik Yap: Gıdayı Korum!](#)" eğitim kitapçıkları paketini hazırlamıştır.

6) İş birliği ve ortaklık geliştirme

Diğer karmaşık, çok yönlü sorunlar gibi gıda kaybı ve israfına karşı mücadelede de ilgili sorunu daha iyi tanımlamak, ölçmek, anlamak ve bu soruna çözümler bulmak üzere kamu sektörü ve özel sektör, sivil toplum, akademi ve finans kurumları arasında kapsamlı iş birliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Ortaklık ve iş birliği, GKİ'nin getirdiği zorluklarla mücadelede en etkili yollardan biridir.

FAO'nun [GIDANI KORU- Gıda Kaybı ve İsrafını Azaltma Uygulama Topluluğu](#) kamu, özel sektör ve sivil toplum aktörleri arasında çok disiplinli çözüm odaklı iş birliğini teşvik etmeyi ve desteklemeyi amaçlamaktadır. Böylelikle, taraflar arasında sinerji oluşturulacak; daha etkili ve koordineli çalışmaları sağlanacaktır.

Orta Asya, Azerbaycan ve Türkiye

Gıda kaybı ve israfı, Orta Asya ülkelerinde ciddi bir sorun teşkil etse de alt bölge düzeyinde sorunun ele alınmasına yönelik ortak veya kapsamlı bir yaklaşım mevcut değildi. "Orta Asya (SEC) Ülkelerinde Gıda Kaybı ve İsrafının Azaltılması" projesi, diyalogu artırmak ve hem kamu sektöründe hem özel sektörde çeşitli aktörleri harekete geçirmek, böylelikle, GKİ ile mücadele hareketini desteklemek üzere geliştirilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından finanse edilen FAO-Türkiye Gıda ve Tarım Ortaklık Programı (FTPP II) kapsamında uygulanan proje, gıda kaybı ve israfının azaltılmasına yönelik ulusal stratejilerin ve eylem planlarının geliştirilmesi ve uygulanması, çiftçilerden tüketicilere kadar gıda sisteminin tüm alt sektörlerini hedef alarak hem politik hem teknik düzeylerin bir araya getirilmesi hususunda Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkiye, Türkmenistan ve Özbekistan'ın desteklenmesini amaçlamaktadır.

Özellikle, Türkiye Cumhuriyeti On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) kapsamında belirlenen hedefler doğrultusunda, Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB) ve FAO, Türkiye'nin Gıda Kayıpları ve İsrafının Önlenmesi, Azaltılması ve Yönetimine İlişkin Ulusal Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nı hazırlamış olup gıda israfı ve kaybı ile mücadelede kamu kuruluşları, sosyal etki grupları, Türkiye'nin gıda üretimi, perakende ve konaklama sektörlerindeki önemli oyuncularını, medya kuruluşları ve kamuya mal olmuş kişileri bir araya getirerek ulusal bir [hareket](#) başlatmıştır.

Stratejinin uygulanması kapsamında, FAO ve ulusal gıda işletmecilerinin desteğiyle Tarım ve Orman Bakanlığı; sektörel rehberler ve eğitim ve bilgilendirme materyalleri hazırlamaktadır.

Bu doğrultuda taraflar, gıda hizmeti ve konaklama sektörüne yönelik kılavuzlar hazırlamıştır. Bunların arasında; gıda israfının önlenmesine yönelik önerilerin yanı sıra kaçınılmaz gıda fazlasının nasıl kullanılacağına ilişkin bilgiler (örneğin, ihtiyaç sahiplerine bağışlanması veya gıda fazlasının yeniden kullanılması ve/veya yenilemeyen gıda atıklarının diğer amaçlarla kullanılması gibi), perakende aktörlerine yönelik kılavuz, gıda kaybı ve israfının azaltılması hususunda Türkiye'deki büyük gıda üreticileri ve

perakendecilerine yönelik eğitim materyalleri, gıda kaybı ve israfının önlenmesi ve azaltılması hususunda tarım kooperatiflerine yönelik eğitim materyalleri yer almaktadır.

FAO ayrıca, bölgedeki diğer ülkelerin uzmanlıklarını ve ilgili deneyimlerini paylaşarak, Türkiye’de gıda bankacılığı sistemine olanak sağlayacak yasal düzenlemenin oluşturulmasında Tarım ve Orman Bakanlığı’na destek olmaktadır.

Ulusal stratejiler geliştirilirken bölgesel bir yaklaşım uygulanması sürecinde; ülkeye özgü durumun, mevcut politika ve yasal çerçeveler ve ilgili ulusal stratejilere (örneğin, tarımsal kalkınma stratejisi, çevresel strateji vb.) de yer verilerek kapsamlı olarak analiz edilmesi ve ayrıca, temel değer zincirlerine ilişkin değerlendirmeden yola çıkarak GKİ nedenlerinin ve etkilerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu analiz ve saha çalışmaları; Azerbaycan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan’da devam etmektedir. Analizlere ilişkin ilk sonuçlar, teknik raporlar hâlinde derlenecek ve toplanan tüm veriler ışığında, GKİ’nin önlenmesi ve azaltılması hususunda ulusal stratejik önceliklerin belirleneceği ve tanımlanacağı ulusal paydaş çalıştaylarında görüşülecektir.

Ulusal stratejiler geliştirme ve uygulama başarısı, tüm paydaşların yakın iş birliği ve katkısına bağlı olacaktır.

İletişim

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü

Avrupa ve Orta Asya Bölge Ofisi

Budapeşte, Macaristan

save-food-reu@fao.org

**T.C. TARIM VE
ORMAN BAKANLIĞI**

Bu broşür, Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından finanse edilen FAO-Türkiye Gıda ve Tarım Ortaklık Programı (FTPP II) kapsamında uygulanan "Orta Asya, Azerbaycan ve Türkiye'de Gıda Kaybı ve İsrafının Azaltılması" Projesi'nin katkılarıyla hazırlanmıştır.